

הסתדרות המורים בארץ-ישראל

ספר היוכל של הסתדרות המורים

תרס"ג – תרפ"ח

יוצא על-ידי מרכז
הסתדרות המורים בירושלים
ונערך על-ידי
ד. ק. מ. ח. י.

ירושלים, שנת חמשת אלפים שש מאות שמונים ותשע ליצירה

ספר היזכור של דעת - מכללת דעת המורים
נדפס בירושלים בדפוס "הספר"
בשני אלפים מופסים / ציור המעטפה
נעשה על ידי נ. גושמן / הקלישאות
הוכנו בצילוקורפיה של מ. פיקובסקי
בירושלים : : : : : :

ספר זה, ספר היוכל של הסתדרות המורים, שהגנו מנישים בזה לקהל ביום חגו של המורה העברי בארץ, כמלאת עשרים חמש שנים לקיום הסתדרותו, אינו מתנה את תולדותיו ואת הרפתקאותיו של איזה מעמד או קבוצ בארץ -

זה ספר תולדותיו של בית-הספר העברי של החנוך העברי החדש בארץ-התחיה ובדור-התחיה, מקפל בתוך דפיו גם את תולדות התפתחותו של הישוב בארץ על תלאותיו ולקמיו ועל משאות-נפשו היקרות ושאיפותיו הגדולות-המקודשות.

תולדות בית-הספר העברי בארץ הן תולדותיו של הישוב בה, וגדולה מזו: בתוך הנדפכים הראשונים ההם של בניך-התחיה הגדול, היו האבנים הללו, שהמורה העברי בארץ הפיץ בכחו ובסבלו, אבני-הפנה הראשונות, שעליהן נשען אחר-כך כל בית-ישראל.

לפני מחנה העוורים, הזורעים והכובשים כבישים, נשא המורה מראשיתו את הדגל האחד על גגו האחד, שלא נשתנה אף פעם בתמורת-הימים: לשון עברית ותרבות עברית בארץ-העברים.

ומתוך עקשנות וקנאות - שתי סגולות, שהן הכרחיות בשעת ההסתערות לכבוש - לא ידע ותורים והסתגלות, אלא שרה, נלחם - ונצח.

ואף-על-פי-כן אין זה ספר גבורים וכובשים, לא גבורות של שרי-מאות ושרי-אלפים יתנה, ולא תהלות-נגרלים יפוזרו על פני הדפים הללו, מפה ומשם, מפנת-ישוב זו או אחרת, מכפר זה או משנהו, יקום כאן אותו צבא הבונים והזורעים, אשר כל אחד מהם, עם גר האלהים שבלבבו, יצא זרע אור על פני אדמת-הטרישים של המולדת המתחדשת, בהר ובעמק, בגליל ובשרון ובשפלה, מתוך האמונה הגדולה והפשוטה: גזרה על זרע-האמת, שינבט, שיפרח, שיעש פרי!

מחנה של מאות צנועים הוא זה, שנאסף כאן מכל תפוצות-הגולה, למן פולין ורייסיין ועד תימן ופרס, והביא עמו את געגועיו הקדושים ופרטם כאן לניצוצות-עבודה והמית עצמו באהלה של תורה.

מישיבות ומבתי-מדרשות באו ונטו כאן את "אודל-שם" המיוחד, וקדעו לו חלונות והרחיבו יריעותיו - וקם אותו בנין החנוך העברי הגדול, שכיום הוא מקף עשרות-אלפי תלמידים ומאות מורים בארץ - הוא מפעל-התפארת, שהוא עד עתה ראש לחיובים בעבודת-התחיה בארץ-התחיה.

ומתוך אמונה, שספר זה, ספר היוכל של הסתדרות המורים, אף הוא ישמש בקאות לוח אחד בתוך אותם לוחות-העדות, אשר ייגדו על הקרבן ועל המלחמה ועל העבודה, שעמנו על מיטב-בניו הקריב בשעה הגדולה, שנקרא לנאולה - הגנו מוסרים אותו לקהל בתקוה, שיקבלוהו באהבה בשם שטפלו בו באהבה.

מרכז הסתדרות המורים בשנות תרפ"ח-פ"ט:

ירושלים, ר"ח ניסן - תרפ"ט

מ. פלינקל - סק"מ
א. כהנא
ד. יעקובסון
א. אלמל
א. שמשאל

א.

לחג חצי יובל השנים לקיום הסתדרות המורים. חגכם שהוא גם חגי. אני שולח לכם את ברכתי. לא של חבר לעבודה – של אח בעבודה. וזכר הנני את היום. הגדול בשביל התרבות העברית לא רק בארץ ישראל אלא בכל ארצות הגולה. כאשר קומץ קמץ של מורי ארץ ישראל נכנס לאולם הגדול בוכרדיעקב להניח את האבנים הראשונות. אבני הפנה. לבנין הסתדרות המורים בארץ ישראל. איזו התלהבות ואיזו אמונה שלמו אז – אמונה בעתיד השפה העברית. התרבות העברית והמורה העברי. והאמונה הזאת לא נתאכזבה! במשך עשרים וחמש שנה עלה וגדל הקומץ הקמץ של ארבעים איש להסתדרות של שש מאות איש. אשר התלכדה לנוש חזק ואמץ ומוצק. שהתגבר על כל הגלים הסוערים: על גל האלימנטים האנטי-תרבותיים והאנטי-לאומיים – בזמן הראשון; על גל השאיפות האנטי-עבריות של ה-עזרה – לפני התפרצות המלחמה; על גל המלחמה האזימה עם כל הריסותיה ומוראותיה והגרוש מהארץ; על גל השאיפות החומריות בחוגי ההסתדרות הציונית וההתפלגות לכנופיות ומפלגות גם בעבודת התרבות; על גל הרעב והמצוקה בבית כל מורה. כל הגלים האלה לא רק שלא הרסו את הסתדרות המורים ולא החלישו אותה. כי אם תברו ואחדו אותה ביתר-שאת לבח אחד חזק ואדיר. ושום איש איננו ממיל עוד עכשיו ספק בכחו הפנימי הגדול של המורה העברי בארץ ישראל!

ובמה אברך אתכם היום. בשעה שמתחיל חג-היוכל השני של עבודתכם? ברכתי הראשונה. כי המורים הצעירים בהסתדרות המורים לא יביישו את המורים הזקנים במסירותם. במרצם ובכח-עבודתם וילמדו מאלה. שעמדו במשך עשרות שנים על משמר-עבודתם ולא עזבו אף פעם את החזית.

ברכתי השנייה. כי הכרת עבודתכם תחדור לחוגים העליונים של ההסתדרות הציונית. הן בארץ והן בחו"ל. ותנצח אותם. ואז יבינו החוגים ההם. כי אם באנו לארץ-ישראל להחיותה ולבנותה ולהתישב בה ע"י השתרשות בקרקע – איננו צריכים לעזוב את כחנו הרוחני-התרבותי. שהצמינו בו במשך אלפים שנה. ההשתרשות בקרקע הנה אמצעי חדש להרים – ולא להוריד – את הרמה הרוחנית של העם העברי והתרבות העברית. אז יבינו מהו ערכו של המורה אצל העם העברי. בני אומת העולם קוראים איש לאחיו בשם "גוספורדין". "הרר"! "סיר" וכו'; בני העם העברי קוראים איש לאחיו "רבי". – זהו סמל הכח של העם העברי.

ברכתי השלישית. כי השפעתכם הרוחנית תהיה לא רק על היהדות הארץ-ישראלית. אלא תתפשט על כל תפוצות העם העברי בכל ארצות-הגולה. ואחרי עוד עשרים וחמש שנה תחוג הסתדרות המורים את יובל ה-שְׁלֹם לא בתור הסתדרות מורי ארץ-ישראל. כי אם בתור הסתדרות המורים של העם העברי בכל העולם עם מרכזה בעיר הנצחית ירושלים.

אינני יודע. אם הרבה מכם. ואני אתם. נוכח לראות בעינינו את חג-היוכל הזה. אבל בעיני רוחי אֶחָזֶה אותו כמו חי. הלואי וגם אתם תראו אותו בעיני-רוחכם ותִּשְׁוּ אותו לנגד עיניכם. ואז תמצאו בקרבכם כח-איתנים לשאוף אל היום ההוא.

מ. אוסישקין

ביום הגדול שלכם יש לי הזכות להביא לכם שתי ברכות: האחת מונשת לכם בתור ברית-אחים בחבר הבונים העמלים להתחדשות העם העברי במולדתו העתיקה. והשניה – בתור חבר כהנים, שהקדישו את עצמם למחנכים ומורידרך למנהיגי עמנו בעתיד. הברכה הראשונה שומה כפי מאת ההנהלה הציונית והברכה השניה ממני היא ומאת חברי וחבריכם לעבודה במחלקת-החנוך שלנו.

במשך עשרים וחמש שנה הייתם מקוממיהחומות ובנייהיכל שכם אחד עם שאר חלוצינו. בנשאתם ברמה את אבוקת תרבותנו העתיקה ומלכים את אורה. אתם כוננתם את דכירהקודש בהיכלנו החדש, את נשמות ילדינו. עשיתם וגם יכלתם. העבר הוא רק מופת לאשר טמון בחיק עתיד נשנב. תהלה לכם בשם כל הנאצל אשר בשאיפותיו של העם העברי ובשמו אני מברכת אתכם: על והצליחו!

הנריטה פולד

שמח אנכי להשתמש בהזדמנות זו להוסיף גם את ברכותי להסתדרות המורים העברים בארץ-ישראל לרגל תג יובלה. העבודה אשר עשתה הסתדרותכם במשך חמש ועשרים שנות קיומה ידועה למדי ואינה צריכה לשבח מיוחד. המעמד, שהגיעה אליו בעולם החנוך בארץ-ישראל, הוא שקרה.

ידוע אני להעריך היטב את התקופה הקשה, אשר עברה זה מקרוב על המורים העברים בארץ. ידעתי כמו כן, כי התקופה הקשה הזאת עוד טרם חלפה. אולם כבר התחילה השמש להפיץ מעט את העננים, והאור גדל עי רוח התקוה המוסיפה לפעם בקרב המורים ועיי אומץ לבם. בהנישי את ברכותי וברכות מחלקת החנוך של הממשלה לרגלי המאורע הנכבד הזה, הנני מלא תקוה, כי הסתדרותכם תמשיך להשפיע על עולם החנוך בעתיד, כשם שהשפיעה בעבר, והנני מאחל לה שנות הצלחה וברכה בכל מעשיה.

ה. א. באומן

מנהל מחלקת החנוך של ממשלת פלשתינה (א"י)

א. תְּרוּמָה לַסֹּפֶר

9	א. העולם כחמונה, או לחקר ז' שאלות בחנוך	—	—	—	—	אליעזר שטיינמן
14	ב. ילדי עתידנו (פרק ממסה)	—	—	—	—	יעקב קופליביץ
18	ג. פרקים קטנים: (א) על השניות בחנוך; (ב) סוד הצופים בחנוך	—	—	—	—	פינחס שיפמן
23	ד. דרך-החנוך — לאן?	—	—	—	—	י. רוזנפלדני
28	ה. אסון ושמוש	—	—	—	—	נחום גבריאל
34	ו. היציבה	—	—	—	—	ד"ר מ. ברכיהו
39	ז. דרכי החנוך	—	—	—	—	א. ז. רבינוביץ
40	ח. על התודעה ויסודות רקמתה	—	—	—	—	ד"ר יצחק מירקין
43	ט. חביקה ושלומים	—	—	—	—	מ. ב. לובניק
45	י. חלוקה משמרות, או לסחרתו של יובל	—	—	—	—	פ. שיפמן
52	יא. א. ד. נרדן המחנך	—	—	—	—	יעקב פייכמן

ב. המַפְסֵל

57	יב. החנוך העברי בארץ-ישראל (תולדה והערכה)	—	—	—	—	יוסף עזריהו
112	יג. במעלה ההר	—	—	—	—	ח. א. זוטא
130	יד. בעקבות המולדים	—	—	—	—	י. אושפיז
141	טו. מראשית ימי היצירה	—	—	—	—	דוד ילין
146	טז. באין הכשרה	—	—	—	—	יצחק אפשטין
150	יז. זכרונות ראשונים: (א) בית-הספר העברי הראשון; (ב) נהג-הילדים העברי הראשון	—	—	—	—	דוד יודילוביץ
157	יח. ראשיתו של ביה"ם בגליל העליון	—	—	—	—	מ. דוד שוב
158	יט. התפתחות נהג-הילדים העברי בארץ	—	—	—	—	חמיה פינסוד-סוקניק
167	כ. התפתחות הגן לאחר המלחמה	—	—	—	—	טובה חסקינה
187	כא. בתי-הספר במושבות יק"א	—	—	—	—	אהרן קרון
175	כב. בתי-הספר העברים בדמשק	—	—	—	—	י. בורלא
177	כג. על סניף, שהיה קיים מחוץ לתחום	—	—	—	—	מ. ח. נאמן
180	כד. עם הנולים בכפר-סבא	—	—	—	—	א. יונה
182	כה. חרות בחנוך עברות	—	—	—	—	יצחק לבני
184	כו. המורה והעבודה העברית	—	—	—	—	א. י. גולדני
186	כז. אישים: (א) דוד ילין; (ב) מורחב והחנוך	—	—	—	—	ק. י. סילמן
193	כח. "המורה" (דמותו הרוחנית של ר' יצחק אפשטין)	—	—	—	—	יחיאל היילפרין
197	כט. בית-הספר הראשון בירושלים	—	—	—	—	ד"ר יוסף י. רבלין

212	ד"ר י. אנגל	—	—	—	—	5. בית-הספר שבארץ בספרות הרבנית
217	ש. יבנאלי	—	—	—	—	6א. דורות (על מוסדות החינוך של ועדת התרבות)
222	י. יעקבי	רחל ינאית;	י. בן-צבי;	—	—	6ב. ראשיתה של הגמנסיה העברית בירושלים (א-ג)
227	מ. ש.	—	—	—	—	6ג. לחולדות ביהמ"ס "תחכמוני" בירושלים
230	מ. כרסון	—	—	—	—	6ד. בימי המלחמה (קטעי זכרונות)
232	אביקור ילין	—	—	—	—	6ה. מרדח
237	דוד אבישר	—	—	—	—	6ו. התסיסה הראשונה
239	נחום ירושלמי	—	—	—	—	6ז. פרשת תלדות
248	א. אורי	—	—	—	—	6ח. המורים בגדוד העברי
251	ברכה חבס	—	—	—	—	6ט. שעות טובות
253	ק. י. סילמן	—	—	—	—	6ס. מימים ראשונים

סקירות

258	יצחק ספיבק	—	—	—	—	7א. ספרות הנוער
264	י. ס.	—	—	—	—	7ב. כנוסיה-המורים למען הקה"ק
270	אוריה פלדמן	—	—	—	—	7ג. התפתחות שפת-ההוראה במדעי הטבע שכביה"ס
279	ד"ר מ. ברכיהו	—	—	—	—	7ד. עבודת ההיגיינה בכביה"ס בארץ
302	א. א-ן	—	—	—	—	7ה. המורה במספרים
318	י. ספיבק	—	—	—	—	7ו. מפתח לספרות הפדגוגית וכו'
338	א. יערי	—	—	—	—	7ז. ספרי חנוך וספרי ילדים (ביבליוגרפיה)

ג. נוספות

379	—	—	—	—	—	8א. אספת היסוד בזכרון-יעקב בשנת תרס"ג
395	אביקור ילין	—	—	—	—	8ב. ההסתדרות, ארגוניה ומפעליה
421	אשר ארליך	—	—	—	—	8ג. מוסדותינו הכספיים
425	—	—	—	—	—	8ד. יזכור

* רשימת התמונות — ברף האחרון של הספר.